
TRES INTERVENCIONS AL DEBAT

EL TRACTAMENT DE LES NOTÍCIES

RAFAEL JORBA I CASTELLVÍ

Membre del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)

1. INTRODUCCIÓ

La millor manera de parlar de deontologia i d'ètica en el tractament de les notícies, i abans d'introduir un parell de casos pràctics, seria destacar dos punts:

a) La informació és un dret fonamental; val a dir que ho és de la ciutadania. Aquest dret és exercit pels periodistes de manera instrumental, però sovint en fan una patrimonialització.

b) Aquest dret fonamental entra en conflicte amb altres drets (art. 20 i 18 de la Constitució espanyola, de protecció de la intimitat i la infància). Davant d'aquest conflicte, malgrat l'existència dels òrgans reguladors, és la justícia qui ha d'actuar. Per posar-ne un exemple, en l'ús de la càmera oculta, sobre el qual hi ha una sentència del Tribunal Constitucional, trobem que:

- està prohibida com a eina generalitzada d'obtenció d'informació, fins i tot en el Codi deontològic¹ del Col·legi de Periodistes;
- excepcionalment, a la Carta de principis de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) es diu —i hi ha jurisprudència sobre aquesta qüestió— que es pot utilitzar la càmera oculta quan ho demana «l'interès públic» i aquella notícia «no es pot aconseguir de cap altra manera».

Qui decidirà finalment, i en darrera instància, quins temes són d'interès públic o no i si es podia aconseguir la informació d'alguna altra manera serà la justícia; no els òrgans reguladors.

---

1. On diu, en els seus deu criteris, que no es pot obtenir informació per mitjans il·lícits.

2. DOS CASOS RECENTS

Sortint del que són les recomanacions del CAC, plantejo en aquest apartat un parell de casos concrets per extreure'n algunes conclusions generals.

En un article publicat el 4 de novembre de 2007 al *Diari de Girona*, el president de l'Audiència Provincial de Girona, el senyor Fernando Lacaba, parlant sobre l'agressió que va tenir lloc als Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya d'un jove autòcton sobre una noia jove llatinoamericana,² comenta que:

«...en el present cas s'han vulnerat totes les recomanacions del Consell Audiovisual català, totes les normes deontològiques, a més de la Llei 22/2005 de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, que protegeix la infància i la joventut, fet que ha originat un comunicat de premsa de l'Associació de la Premsa de Madrid, del Col·legi de Periodistes de Catalunya i del Gabinet de Premsa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, que han fet una crida a l'ordre als mitjans de comunicació en general...».

És probable que s'hagin vulnerat moltes de les recomanacions. Des del CAC les hem recordades, però encara no ens hem pronunciat sobre el cas, tot i que en fem un seguiment exhaustiu: els serveis tècnics fan una comparació de com es dona la informació i les recomanacions de referència que hi ha sobre la taula.

El que sí és segur és que no només han vulnerat algunes recomanacions els periodistes, sinó també algunes institucions o poders públics pel que fa a la filtració de les imatges sense editar.

Per bé que els codis deontològics i les recomanacions de referència del mateix CAC diuen que les imatges d'un vídeo d'aficionat no es poden donar sense editar, ja que són imatges on poden aparèixer la cara d'algun menor³ o la d'un testimoni i podrien violar el seu dret a la intimitat, qui ho va donar ho va fer sense editar. A la vegada, d'un bon principi, en algun mitjà de comunicació així com a Internet, es donaven les imatges sense editar. D'aquesta manera es vulnerava l'art. 81.1 de la Llei de la comunicació audiovisual de Catalunya,⁴ a més de les recomanacions i els codis deontològics en relació amb la protecció de testimonis.

2. Aquests fets van tenir lloc als Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, on una càmera fixa situada a l'interior del vagó va gravar un jove de Santa Coloma de Cervelló que agredia i proferia insults racistes i amenaces a una menor equatoriana. A la vegada, les imatges descobrien el rostre d'un viatger que es mostrava amb una actitud aparentment impassible. El cas va despertar un gran interès mediàtic i va mobilitzar, fins i tot, representants diplomàtics d'Equador i institucions i representants polítics de Catalunya.

3. Que segons la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, aquest dret es pot protegir amb independència del permís o no dels pares o tutors.

4. Art. 81.1 de la Llei 22/2005. «Els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni altres dades que permetin d'identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment de llurs pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats».

Aquest és un cas obert, que està sobre la taula i sobre el qual el Consell encara no ha pres un posicionament. Tot i això, com ja he dit, se'n fa un seguiment i es va emetre una nota de premsa⁵ en relació amb el tema, que incloïa:

- el marc legal i deontològic sobre el tractament de la violència de gènere;
- el tractament informatiu de les tragèdies personals;
- l'anàlisi respecte al seguiment i tractament de judicis i la seva emissió (com ara la imatge dels testimonis);
- el tractament informatiu de la immigració;
- i, finalment, consideracions i recomanacions sobre la teleporqueria.⁶

El segon cas pràctic sobre el qual incidiré és a partir d'una denúncia que va rebre el CAC, a l'Oficina de Defensa de l'Audiència. Arran d'aquesta denúncia, el CAC va elaborar un informe en relació amb el tractament de l'anomenat cas Veiret,⁷ un cas d'usurpació immobiliària.⁸

Aquest informe es va fer analitzant les recomanacions i els codis deontològics que van ser vulnerats. Es vulnera el principi de presumpció d'innocència i, en la resolució final, les persones incriminades van resultar exculpades i, a més, la sentència del jutge declara que la persona denunciant havia ocultat informació.

A l'informe s'assenyala que aquest tractament de les notícies genera una onada de la qual no es pot salvar ni sostreure ningú. Ni tan sols el conseller d'Interior, ja que en una notícia del Telenotícies Migdia de Televisió de Catalunya (20 de gener de 2007) es comenta: «...Joan Saura pretén revisar el procediment dels mossos per evitar casos com els dels propietaris d'un immoble que no poden entrar a casa perquè aquesta està ocupada». Això genera una onada de la qual no es pot escapar ningú.

Així mateix, l'informe analitza, entre d'altres coses, el temps dedicat en forma de notícia a la sentència en què s'exculpa i exonera els tres ocupants de l'immoble. Val a dir, a més a més, que un dels tres suposats ocupants, d'origen immigrant, va perdre el seu lloc de treball. El temps de notícia total sobre la sentència va ser d'un minut i mig; per contra, el temps de notícia total en relació amb el cas a l'informatiu

5. Que es troba a la pàgina web del CAC, en la nota de premsa del 22 d'octubre de 2007, <http://www.cac.cat/web/actualitat/notesprensa/llistat.jsp>.

6. *Consideracions i recomanacions sobre la teleporqueria* (d'aplicació en casos de presumptes agressors convertits en «estrelles» mediàtiques). «5) Cal defugir la utilització d'un llenguatge cridaner, barroer i impúdic, sovint amb la intenció de convertir en espectacle la vida de determinats personatges que, generalment, es presten a ser manipulats a canvi de la celebritat que els dona la televisió o a canvi de contrapartides econòmiques. 6) Així, la teleporqueria pot arribar a generar un *star-system* particular i immediat que colonitza tota la graella de programació, fet que propicia la hibridació de gèneres i de formats. 7) La teleporqueria pot afeblir les bases del respecte formal envers els altres, pot naturalitzar expressions i gestos elementals portadors de violència, així com alimentar en el públic el somni d'una fama fàcil, assolida sense esforç ni mèrit».

7. www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Continguts/191_2007_Informe_Cas_Veiret_a_TV3.pdf

8. Cas on el propietari d'un immoble presenta una denúncia d'usurpació i a la vegada recorre als mitjans de comunicació per fer pública la seva situació. Un cop realitzades les testificacions, la Fiscalia no veu delicte i retreu a Carles Veiret que ocultés informació. Paral·lelament al procés legal hi ha tot un procés de mediatització del cas.

va ser de vint-i-dos minuts i onze segons. És a dir, sobre el còmput total, l'exoneració va representar el 6'7% del temps total dedicat a la notícia.

3. CONSIDERACIONS FINALS

Per acabar, vull fer tres consideracions que detallo tot seguit:

a) Els codis i les normes elementals que ens explicaven a les facultats de Ciències de la Informació han saltat pels aires. Per exemple, el principi que diu que *els rumors no són notícia*. Arran de l'anomenat cas Lebinsky als Estats Units, el *New York Times* i el *Washington Post* van publicar diversos articles d'autocrítica dient que fonts anònimes, citades en pàgines d'Internet o per cadenes de televisió, s'han convertit en moltes ocasions en bases de suposades revelacions amb relació a aquell cas.

Van saltar pels aires, deia Larry J. Sabato,⁹ les regles que el director del *Washington Post*, Ben Bradlee,¹⁰ va imposar a la seva època als reporters Bob Woodward i Carl Bernstein's pel cas Watergate. L'obligació era confirmar una informació, com a mínim, amb dues fonts.

Larry J. Sabato deia, després del cas Lebinsky: «...l'obligació de confirmar una informació amb, com a mínim, dues fonts ja no és de rigor, els rumors ara són notícia».

Abans els rumors podien ser la pista per descobrir o investigar una notícia. Era material per arribar o no a la confirmació noticable d'aquell rumor.

b) Hi ha un impacte molt gran de la imatge, una espectacularització de la informació, de la qual no es pot sostreure la premsa escrita. Això passa, segons Michel Lacroix,¹¹ perquè tendim a construir noves «catedrals emocionals» que d'alguna manera confirmen o dibuixen el pas de l'*homo sapiens* a l'*homo sentiens*, aquell que sent i s'emociona.

c) I, finalment, recordaré que en democràcia hi ha valors que no estan subjectes a la demoscòpia, ni a l'opinió pública ni a l'opinió publicada. Perquè són valors que es situen en les constitucions precisament perquè no estiguin subjectes als canvis d'opinió, canvis d'humor o d'emocions, de la mateixa manera que, segons comenta un constitucionalista, Ulisses va demanar que el lliguessin al pal major del seu vaixell per no caure en el cant de les sirenes, en aquest cas, en el cant de les sirenes del populisme. Aquest és un dels temes que es tenen avui sobre la taula.

9. Professor de periodisme de la Universitat de Virgínia.

10. Benjamin Crowninshield Bradlee va ser l'editor executiu del *Washington Post* entre 1965 i 1991 i es va fer cèlebre per la supervisió que va fer de les publicacions que van fer Bob Woodward i Carl Bernstein's de la sèrie documental anomenada «Escàndol Watergate».

11. Lacroix, Michel. *El culte a l'emoció*. Col·lecció «Obertures», 17. Barcelona: Edicions la Campana, 2005.

Declaració conjunta del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya, el Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de la Informació de Catalunya sobre el tractament de les tragèdies personals

17 de desembre de 2007

Els representants de les quatre institucions sotasignades, membres de la Comissió quadripartita paritària del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC), el Col·legi de Periodistes de Catalunya (CPC) i el Consell de la Informació de Catalunya (CIC), volen compartir la seva preocupació amb la societat arran del tractament informatiu que alguns mitjans de comunicació fan dels casos de violència i, sobretot, pel que fa a les víctimes.

Aquestes pràctiques han quedat especialment en evidència en el cas de l'assassinat d'una dona després de participar en el programa de televisió «El diari de Patricia» i en l'agressió soferta per una menor equatoriana quan viatjava en un tren dels FGC. En aquest sentit, fem una crida a la responsabilitat d'aquest mitjans de comunicació perquè no converteixin les tragèdies personals en espectacle amb l'únic objectiu d'aconseguir audiència. Així mateix, demanem als poders públics que impulsin la creació d'institucions o instruments legals efectius, que en l'àmbit de l'audiovisual i a tota la Unió Europea vetllen per l'exercici responsable del dret i deure d'informar.

Les institucions sotasignades volen recordar que ja es van dotar d'un protocol de col·laboració, signat el 17 de novembre de 2003, el seguiment del qual s'encomana a aquesta comissió, que estableix en els seus apartats 7è, 8è i 11è el següent:

- Els professionals i les professionals de la comunicació es comprometen a preservar el dret a la presumpció d'innocència dels imputats, la intimitat, el dret a la pròpia imatge i l'honor dels testimonis que acudeixen als edificis judicials, sense sotmetre'ls a cap assetjament.
- Els professionals i les professionals de la comunicació mantindran especial atenció a les víctimes, als menors i als testimonis protegits, on en cap cas es pot revelar la identitat.
- S'atendran les recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya per evitar el que s'anomenen judicis paral·lels i les reconstruccions fictícies dels fets que són objecte de judici.

En aquest context, cal apel·lar també al respecte a la legislació de referència, el Codi deontològic de la professió periodística a Catalunya, les Recomanacions sobre el tractament informatiu de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment i les altres recomanacions aplicables.